

4. Шейдик К., Салька О., 2024. Вплив екологічних факторів на зміни чисельності комах у садах зерняткових культур. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Біологія. Ужгород. 57: 65–73.

УДК 598.27:502.74(477.46)

Грищенко Віталій Миколайович,
кандидат біол. наук, старший наук. співроб.,
заступник директора з наукової роботи
Канівського природного заповідника
aetos2@ukr.net

ЕКСПАНСІЯ ФАЗАНА (*PHASIANUS COLCHICUS*) У РАЙОНІ КАНІВСЬКОГО ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА

В Україні фазан (*Phasianus colchicus*) – інтродукований вид. Роботи по його акліматизації почалися ще в ХІХ ст. й активно продовжувались у ХХ ст. [7, с. 62; 1, с. 310; 10, с. 82-83]. Протягом ХХ ст. фазан широко розселився в різних регіонах, але в основному в південних і східних областях, а також на Закарпатті. Ще в "Атласі гніздових птахів України", дані для якого збиралися в ході польових досліджень у 2013–2017 рр., місця гніздування в північній частині країни не показані (за винятком кількох точок у Львівській і Волинській областях) [8, с. 10]. У Черкаській області фазан донедавна був нечисленним і спорадично розповсюдженим осілим птахом, передусім у південній її частині. В околицях Канева його зрідка зустрічали в долині р. Рось біля с. Межиріч (О.Д. Петриченко, особ. повід.). У фауні Канівського природного заповідника фазан раніше не значився [11, с. 102-103; 3, с. 19; 4, с. 207-209].

Ситуація почала швидко змінюватись у другій половині 2010-х рр. Чисельність фазана стала стрімко зростати, він розселився на територіях, де його раніше не було. Мисливські господарства на Канівщині випускали фазанів, але в останні роки ця робота не проводилася. Тобто, відбувається поступове розселення птахів, які акліматизувалися раніше.

В околицях Канівського заповідника фазан вперше відмічений нами 28.09.2019 р. – самець спостерігався скраю поля кукурудзи в долині р. Рось біля с. Хутір-Хмільна. Вже у 2020 р. чисельність цих птахів різко зросла. Вони багато разів відмічалися в різних місцях – у долині Росі, на садибі заповідника й навіть у Каневі.

Всього за кілька років фазан став звичайним видом на всій території колишнього Канівського району. Зараз його можна зустріти не тільки на луках, полях, узліссях, а й у селах і навіть у місті, де ці птахи іноді ходять по вулицях та городах мов домашні кури. Зростанню чисельності й розселенню фазанів сприяють теплі малосніжні зими протягом останніх років і

відсутність полювання під час воєнного стану. Вони населяють дуже різноманітні біотопи, їх крики часто можна почути в очеретах біля боліт у долинах Дніпра й Росі, у заростях вздовж берега Канівського водосховища, у чагарниках на узліссях. Окремі птахи, зграйки та виводки постійно зустрічаються на полях і луках.

Густота населення фазанів у сприятливих біотопах може бути досить високою. Так, 1.05.2025 р. в долині Росі біля с. Кононча на маршруті протяжністю 1,3 км обліковано 5 токуючих самців.

Фазани, як відомо, живляться різноманітною їжею, як рослинною, так і тваринною [7, с. 63]. У волі самця, якого задушили собаки на околиці Канева 9.04.2024 р., В.Л. Шевчик (особ. повід.) виявив такі залишки рослинної їжі: плоди омели – 40% маси, насіння робінії – 20%, "сережки" граба – 30%, листя дводольних – 10%. Там були також залишки комах (визначення М.М. Борисенка, особ. повід.): мідляк піщаний (*Opatrum sabulosum*) – 23 екз., земляний щитник (Cydniidae sp.) – 1 екз.

Розселення фазана далі на північ продовжується. Ще 4.06.2017 р. ми зустріли самця на північній околиці с. Сергіївка Прилуцького району Чернігівської області [5, с. 22]. Пізніше під час експедицій у північних областях України фазанів зустрічали вже неодноразово. Фазан включений як рідкісний гніздовий вид до складу орнітофауни Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника [6, с. 3]. А ще недавно його взагалі не було у фауні Чорнобильської зони відчуження [2, с. 30]. Став зустрічатися він на північних околицях Житомира, імовірно гніздиться [9, с. 26].

Перелік посилань

1. Булахов В.Л., Губкін А.А., Пономаренко О.Л., Пахомов О.Є. Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Птахи: Негоробцеподібні (Aves: Non-Passeriformes). Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровськ. ун-ту, 2008. 624 с.
2. Гащак С.П., Вишневський Д.О., Заліський О.О. Фауна хребетних тварин Чорнобильської зони відчуження (Україна). Славутич, 2006. 98 с.
3. Горошко О.А., Грищенко В.Н., Згерская Л.П., Лопарев С.А., Петриченко Л.Ф., Ружиленко Н.С., Смогоржевский Л.А., Цвелых А.Н. Позвоночные животные Каневского заповедника // Флора и фауна заповедников СССР. Москва, 1989. 42 с.
4. Грищенко В.М. Зміни в орнітофауні Канівського заповідника за період його існування // Роль природно-заповідних територій у підтриманні біорізноманіття. (Мат-ли конфер., присвяч. 80-річчю Канівського природного заповідника, м. Канів, 9-11 вересня 2003 р.). Канів, 2003. С. 207-209.

5. Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. Авіфауністичні спостереження в Лівобережній Україні у 2014–2017 рр. // Авіфауна України. 2017. Вип. 8. С. 21-24.
6. Домашевський С.В. Орнітофауна Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника // Беркут. 2024. Т. 33, вип. 1-2. С. 1-10.
7. Кістяківський О.Б. Фауна України. Т. 4. Птахи. Київ: АН УРСР, 1957. 432 с.
8. Кузьменко Т.М., Струс Ю.М., Бронсков О.І. та ін. Атлас гніздових птахів України. Київ: Українське товариство охорони птахів, 2021. 296 с.
9. Марцун О.М., Пономарьова С.С. Сучасний стан орнітофауни м. Житомир та його околиць // Беркут. 2025. Т. 34, вип. 1. С. 22-31.
10. Редінов К.О., Петрович З.О. Куроподібні птахи в Миколаївській області // Беркут. 2024. Т. 33, вип. 1-2. С. 78-90.
11. Смогоржевский Л.А. Орнітофауна Каневского биогеографического заповедника и его окрестностей // Наук. зап. Київ. держ. ун-ту. 1952. Т. 2, вип. 1. С. 101-187.

УДК 598.23:628.477(477.54)

Дементєєва Яна Юрїївна,
PhD,
кафедра зоології
Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди
dementeeva.y@gmail.com

СТРІМКЕ ЗРОСТАННЯ КІЛЬКОСТІ ЛЕЛЕКИ БІЛОГО (*CICONIA CICONIA*) НА ПОЛІГОНАХ ВІДХОДІВ МІСТА ХАРКОВА

Проблема накопичення великих мас відходів на відкритих ділянках все ще охоплює весь світ. Попри різницю у фізико-географічному розташуванні та соціально-економічному добробуті населення, негативні наслідки мають досить чіткі характерні риси, зокрема використання сміттєзвалищ птахами в якості кормової ділянки. Європейські тенденції стрімко охоплюють Україну. Так, великі зграї приманних звалищам відходів птахів помітні останніми роками в різних областях, серед них Лелека білий (*Ciconia ciconia*).

Птахи цього виду доволі давно спостерігаються на різних полігонах і науковці широко висвітлюють це. Так скупчення лелеки білого в Іспанії [1], Франції [2] та Польщі [3,4,5]. Більшість особин надають перевагу перебування на полігонах протягом всього року замість міграції [6,7]. Постійний багатий кормовий ресурс призвів до виникнення з 1980-х років осілого угруповання білого лелеки [8,9]. У Португалії на початку 2000-х років 80% лелек у зимовий час трималися полігонів відходів [10]. Харчові відходи

**МІНІСТЕРСТВО ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ
ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ (МІНДОВКІЛЛЯ)
ПРИРОДНИЙ ЗАПОВІДНИК
«ДНІПРОВСЬКО-ОРІЛЬСЬКИЙ»**

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
ПРИСВЯЧЕНА 35-РІЧЧЮ
ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА
«ДНІПРОВСЬКО-ОРІЛЬСЬКИЙ»**

Збірник наукових праць

15-16 вересня 2025 року

Дніпро
Журфонд
2025

УДК 502/504(082)

Н34

Відповідальні редактори:

Задорожна Г.О., канд. біол. наук, доцент,

Колесникова К.В., канд. Біол. наук, доцент,

Стефанський В.Л., канд. геол.-мін. наук, ст. наук. співробітник

Пономаренко О.Л., канд. біол. наук, доцент

У збірнику подано результати наукових досліджень із різних галузей соціології, що стосуються актуальних питань охорони природи. Видання адресоване фахівцям та всім зацікавленим у збереженні довкілля — екологам, біологам, працівникам природно-заповідного фонду, науково-дослідних установ, представникам екологічних громадських організацій, органів місцевого самоврядування та підприємств лісового господарства.

Матеріали конференції подані в авторському викладі і редколегія не несе відповідальності за достовірність представлених матеріалів і зроблених висновків.

Н34 **Науково-практична конференція присвячена 35-річчю природного заповідника «Дніпровсько-Орільський»:** Збірник наукових праць. м. Дніпро, Дніпропетровська область, 15-16 вересня 2025 року. Дніпро: Журфонд, 2025. 260 с.

ISBN 978-617-8737-03-0

© Журфонд, 2025